

ONS DINKELLAND ¹⁾.

Och, mocht toch niet immer de natuurliefde van den stadsmensch zich uiten in natuurverstoren. Dan ware het beter dat ik u dit mooie plekje niet gewezen had.
BERNINK in »Ons Dinkelland«.

U, wij hopen van harte, dat Bernink geen spijt zal behoeven te gevoelen over de uitgave van zijn boekje, een natuurhistorische beschrijving van Oost-Twente. Wij hebben in ons land nog niet veel dergelijke werkjes, eigenlijk alleen nog maar Heimans' Krijtland, waaraan het dikwijls herinnert. Ook doet het mij, trots enkele onbeholpenheden, vaak denken aan Gilbert White's Natural History of Selborne.

Evenals de beroemde predikant dat deed voor zijn kerspel in Zuid-Engeland, leidt Bernink u over iederen duimbreed grond in zijn gebied, dat zich ruim genomen uitstrekt van Ootmarsum tot Bentheim. Van de naaste omgeving van Denekamp geeft hij een kaartje, waarop de groeiplaatsen van de voornaamste planten zijn aangeduid en dat kaartje herinnert weer aan Henry Thoreau's kaart van het stadsgebied van Concord in Massachussets. Voorwaar, onze vriend verkeert in goed gezelschap.

Maar de streek is het waard: de Dinkelvallei, naar het westen begrensd door den heuvelrij met tertiairen kern, die zich uitstrekt van Oldenzaal over Ootmarsum naar Ulsen, en naar het Oosten door de nog oudere heuvels van Schuttorf en Bentheim. Hier en daar een bedekking met keileem, elders afgespoelde zanden, op andere plaatsen weer veenvorming

Naar 't Lutterzand.

geven gelegenheid tot ontwikkeling van een buitengewoon rijke flora en daarmede gaat natuurlijk ook gepaard een groote verscheidenheid van dierenleven. Bernink heeft dat alles

¹⁾ Uitgave door en ten voordeele van »Natura Docet« te Denekamp; 86 p.p. met vele illustratie's en een kaartje, prijs f 0.75.

in de laatste twintig jaren nagespeurd met ongeëvenaarden vlijt en volharding en geestdriftige belangstelling.

Geen wonder ook. Van af de oprichting van ons tijdschrift *De Levende Natuur* heeft Bernink met ons meegewerkt en nu was het onverschillig, of het ging over bloemen, paddestoelen, insecten, vogels of wat ook, altijd kon hij met nieuwe vondsten voor den dag komen en wat een ander eens in een enkel exemplaar aantrof, dat vond hij aan zijn Dinkel in overvloed. Het voornaamste planten-lekkers uit zijn streek heeft hij nu vermeld op het kaartje aan 't begin van zijn boek, uit het vijftigtal neem ik maar even de beide Geelsterren *Gagea lutea* en *G. spathacea*, verder *Lobelia Dortmanna*, *Isnardia pulustris*, *Phyteuma spicata*, *Polygonum bistorta*, *Veronica longifolia* en dan het neusje van de zalm de Zevenster *Trientalis europaea*, die er in 't voorjaar op sommige plaatsen den bodem wit kleurt met zijn sterre-bloempjes.

Aan het eind van het boek geeft hij nog een lijst van vlinders, waarin eventjes vijf

Dinkel — Lutterzand.

soorten van parelmoervlinders genoemd worden, waaronder *Argynnis Aglaja* en *A. Paphia*, allebei de posthoortjes, de weerschijnvlinder *Apatura Iris*, de IJsvogel *Limenites*, de Wolfsmelkpijlstaart, beide Glasvleugelpijlstaarten (*Macroglossa Bombyliformis* en *M. Stellatarum*), het mooie Braamvliedertje *Thyatira Batis* en nog een massa meer. Ook de lijst van min of meer zeldzame vogels ziet er heel prettig uit.

Eigenlijk had ik graag gezien dat het werkje volledige lijsten had gegeven. Dat had in een klein bestek kunnen gebeuren, want voor een zoo beperkt gebied kan men volstaan met den naam alleen en is nadere aanwijzing van vindplaats niet zoo noodig. Het werkje zou dan aan wetenschappelijke waarde winnen.

Het heeft echter die pretentie niet. In een veertiental korte schetsen behandelt de schrijver zijn onderwerp. Eerst wordt Oost-Twente door een Geologen-bril bekeken, dan leidt hij ons langs de Dinkel, naar Bögelskamp en Singraven door het Sterrebosch en Borchbosch, naar Austiberg, naar de heiden, het rietland, het Arnica-land, het Lutterzand en naar de groeve

bij Schutterlof. Als 't regent, houdt hij ons zeer aangenaam bezig met de straatkeien en bouwsteenen van Denekamp en we gaan ook een avond vlinders stroopen met de lichtbak.

Het spreekt van zelf, dat ook dit schoone landschap niet gespaard blijft voor de kwaal van den tijd: verarming van de oorspronkelijke natuur. Bernink heeft in de twintig jaren die achter ons liggen ook al heel wat zien verdwijnen. De Austiberg, eens op zijn top met weelderig houtgewas getooid, draagt thans op zijn flanken, gekeerd naar Denekamp, nog maar een paar gesnoeide eiken. Eens wild en woest, is de noordelijke helling thans geëffend bouwland. Alleen de zuidwesthelling bevat nog een klein plekje ongestoord natuurschoon en daar is

Dinkel bij Hassinkhof. (Illustratie uit »Ons Dinkelland«).

het, dat de Scheede-Geelster, *Gagea spathacea*, voor 't eerst gevonden werd. Later werd dit plantje ook aangetroffen bij Oostmarsum, Enschede en Losser en anders nergens in Nederland. Ook groeien daar weelderig Anemonen en Maagdepalm en langs het beekje aan den heuvelvoet groeien daar naast de Geelsterren, ook nog Goudveil en Bittere Veldkers. Ook Gele doovenetel, schoon Hertshooi en Gamander maken dien Austiberg tot een ware schatkamer. Hij wordt bedreigd met een uitzichttoeren, want Denekamp heeft een Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer en Bernink slaakt de verzuchting, dat hij voor dat geval maatregelen verwacht voor bescherming van de zeldzame planten. Wij ook hopen, dat die vereeniging moge inzien, dat die planten voor het Vreemdelingenverkeer van meer belang zijn dan alle mogelijke uitzicht-

torens. Zonder Bernink en Natura Docet zou Denekamp vrijwel onbekend zijn gebleven of beschouwd worden als een aanhangsel van het vermaarde Zwaantje in de Lutte.

Daar is een andere Vereeniging die zich wel eens met den Oosthoek van Twente mag bemoeien n.l. de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

Daarover heeft Bernink ook het een en ander te vertellen en wel naar aanleiding van het oude bosch bij den watermolen, dat door wijlen den heer Roessingh-Udink om zijn zeldzamen plantengroei is gespaard.

Ook bij het Borchbosch had hij er van kunnen gewagen. Als Bernink vertelt van het Sterrebosch en het Borchbosch dan krijg ik een indruk als van de rijke wouden in Zwitserland tusschen duizend en tweeduizend Meter hoog, waar het tintelt van bloemenpracht en insectenleven. Ook daar heb ik, zooals hij aan den Dinkel, de groote parelmoervlinders *A. Aglaja* en *A. Paphia* zien rondvliegen bij dozijnen, en ook de Eikenpage met blauwe weerschijn, de *Limenites Sybilla*, de groene zomervlinder en 't karmozijne weeskind *Catocala sponsa* en vooral de zwarte *Mania Maura*. Helaas komt het verleden er weer bij te pas, want hij spreekt van massa's »zooals ik ze nog nooit weer ontmoet heb«. De natuur verarmt.

Het ergste, wat in het Borchbosch voorviel, was het avontuur met het eenbloemig Wintergroen, *Pirola uniflora*. Dit prachtige en hoogst belangrijke plantje was nog niet met zekerheid als inlandsch bekend, de *Prodromus* vermeldt alleen maar een paar twijfelachtige gevallen. Daar vond Bernink het in het Borchbosch heel achterin op de heuveltjes van de Schans. Er stonden er een stuk of twintig. Maar juist dat stuk van het bosch is gerooid en nu hoopt hij nog altijd, dat de plantjes nog eens weer voor den dag zullen komen. Wie echter wel eens geprobeerd heeft, om wintergroen te kweken, weet maar al te goed, hoe weinig kans er bestaat, dat de zaak weer in orde komt. Mochten we nog eens zoo'n groeiplaats ontdekken — de kans wordt iederen dag kleiner — dan moeten we beter oppassen en alle mogelijke moeite doen, om te maken dat het plantje zich behoorlijk kan vermenigvuldigen.

In datzelfde Borchbosch komen ook voor de merkwaardige paddestoelen Hoorn van Overvloed (*Craterelleas cornucopioides*) en de met roode banden versierde *Cortinarius annulatus*. Ook groeit er het Baardmos, Bernink vertelt niet of het er ook sporen vormt. Laat ons hopen van wel en dat bosch in aandenken houden.

Wij zijn Bernink zeer dankbaar voor zijn boekje en wenschen Oost-Twente geluk met deze buitengewoon interessante terreinbeschrijving, die heel wat beters en hoogers geeft, dan wat wandelgidsen ons gewoonlijk voorzetten. Moge het door herdruk na herdruk een steeds getrouwer beeld geven van dezen schoonen uithoek van Nederland en vooral moge er bijtijds voor gezorgd worden, dat de streek behoud blijve voor schennis en verarming.

JAC. P. TH.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Trek der kraanvogels. — Ik heb jaren achtereen de kraanvogels in den herfst zien en hooren trekken in Deurne en in Winterswijk. In Deurne rustten ze in de Voor-Peel; als jongen heb ik er een gezien, die daar geschoten was.

Oosterbeek.

VAN BAARS.

Kraanvogels. — In verband met het artikel »De Kraanvogel«, in No. 24 van den afgelopen jaargang, het volgende:

De schrijver van het artikel over »Kraanvogels« schijnt te veronderstellen, dat de te Venlo doortrekkende kraanvogels vliegen in de richting Bergen op Zoom ongeveer. Ik wil hier even mededeelen, dat ik herhaaldelijk troepen kraanvogels heb zien trekken over Neer ($3\frac{1}{2}$ u. ten Z. van Venlo), over Maasniel ($4\frac{1}{2}$ u. ten Z. van Venlo) en over Echt (7 à 8 u. ten Z. van Venlo). Die, welke ik te Maasniel waarnam, volgden beslist een Zuidelijke richting. Zouden dat niet dezelfde vogels kunnen zijn, die ook geregeld te Venlo worden waargenomen?

Borne (O).

H. J. PETERS.